

MÜBADELE

Av. Muammer AYDIN
İstanbul Barosu Başkanı

Saygıdeğer panelistler değerli konuklar, sevgili meslektaşlarım, İstanbul Barosu olarak bugün yine önemli bir etkinliğimizde birlikte olmaktan duyduğum mutluluğu ifade ederek hepinizi şahsım ve İstanbul Barosu adına saygıyla selamlıyorum. Son günlerde üzerinde çokça konuşulan, dizilere, romanlara, bilimsel araştırmalara konu olan, farklı açılardan, farklı şekillerde değerlendirilen bir konuyla karşınızdayız.

Kurtuluş savaşı sonrasında Lozan görüşmeleri henüz sonuçlanmadan, 24 Temmuz 1923 tarihinden yaklaşık altı buçuk ay önce bir protokolle sağlanan mutabakat sonucu oluşan Türk - Yunan karşılıklı nüfus değişimi konusunu diğer adıyla mübadeleyi her yönüyle değerlendirmek gerektiğini düşünüyoruz.

Lozan Konferansı sürerken, 30 Ocak 1923 tarihli **Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine Dair Mukavelename'nin Türkiye ile Yunanistan** arasında imzalanmasıyla karşılıklı değişim yasallık kazanır. Buna göre 1 Mayıs 1923'te başlayacak karşılıklı değişim, İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türkleri istisna olmak üzere, ülkemizdeki Rum-Ortodokslarla Yunanistan'daki Müslüman-Türk nüfusu kapsayacaktır.

Çünkü Anadolu'nun işgalinde Osmanlı ülkesinde yaşayan, Osmanlı devletinin vatandaşı olan, Ortodoks dinine mensup bazı Rumlar 35.000 kişilik, bir kolordu teşkil edecek ölçüde, Küçük Asya Savunma örgütü adı verilen birlikle Atatürk'ün **katiller sürüsü** olarak tanımladığı işgalci Yunan Ordusunun hizmetine girerler.

Yine Karadeniz bölgesinde yaşayan Rumların bir bölümü ise, asla gerçekleşmeyecek bir **Pontus hayali** uğruna sayısı 30.000'e ulaşan silahlı çeteler oluşturarak, yurttaşı oldukları ülkeye ve ulusa karşı isyana kalkıştılar.

Yaşananlardan dolayı bu süreçte oluşan karşılıklı güvensizlik, zaferden sonra Rumlara göçten başka bir seçenek bırakmamıştı.

Bu nedenle çerçevesi yukarıda anlatılan şekilde çizilen protokolle 1923–1927 yılları arasında mübadele uygulanır. Bu süreç içinde Yunanistan'dan ülkemize yaklaşık 468.000 Müslüman-Türk Türkiye'den Yunanistan' a 1.200.000 Ortodoks-Rum zorunlu göçe tabi tutulur. Yunan Başbakanı Venizelos'un, Türkiye' den gelen mübadilleri yerleştirme politikasını açıklarken söylediği; **"Büyük Yunanistan'ın yıkılmasından sonra ülkemizin sınırlarını ancak Makedonya ve Batı Trakya* yi yalnız siyasi değil, etnik bakımdan da Yunan toprağı olarak güçlendirerek güvenceye alabiliriz"** cümlesi Yunan tarafının iskân stratejisini net olarak açıklamaktadır.

Anadolu'nun çeşitli yerlerine iskân edilen mübadiller için Bursa, İzmir, Denizli, Mersin, Uşak ve Samsun'da örnek köyler inşa edilir. Mübadiller ülkemizde, geldikleri yöredeki tarımsal üretime uygun özellikler taşıyan yörelere yerleştirilmeye çalışılır. Vatan bilip yüzyıllarca yaşadıkları, atalarının mezarlarının bulunduğu, kuşaktan kuşağa sayısız anının toprakla, coğrafyayla kaynaştığı, doğasıyla, havasıyla, kurdu kuşuyla bütünleştiği topraklardan koparılıp, hiç bilmediği bir yöreye zorunlu yerleştirilmenin trajedisini, travmasını her iki tarafı da fazlasıyla yaşadı. Yeni

kuşaklara nakledilen eski vatana ait özlem yüklü anıların süreç içinde masalsi öğelerle bezenerek mitoslaşması doğal karşılanmalıdır. Yeni coğrafyaya alışmanın zorluğu yanında, geride bıraktıklarının belleklerde ölünceye kadar silinmeyen tortularının verdiği acılar elbette ki her iki taraf için de bir insanlık trajedisidir.

Dönemin bir zorunluluğu olarak gündeme gelen, uygulanması birkaç yılı alan mübadelenin sonucunda her iki tarafa gidenlerin yeni vatanlarına, yeni topraklarına alışması kuşkusuz ki kolay olmadı. Sonuçta eski vatanın, eski toprakların özlemi kuşaktan kuşağa geçse de yaşanılanların sonucu olarak tarihsel bir zorunluluk yerine getirildi.

Bu olanlardan ve yaşananlardan alınacak çok boyutlu dersler elbette vardır. Konuya dönemin şartlarından uzaklaşmadan, nesnellikten, tarihsel temelden uzaklaşmadan bakmak en doğrusudur.

Sözün burasında tam da yeri gelmişken 93 Harbi olarak bilinen 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşıyla başlayıp, 1912–1913 Balkan faciasıyla trajik boyutlar kazanan, 1. Dünya Savaşı ve arkasından mübadeleyle devam eden, evi barkı elinden alınmış, katliama uğramış milyonlarca Türk'ün yaşadığı trajedinin de unutulmaması gerektiğine işaret etmek isterim.

Çekilen büyük acıların tekrarlanmaması için dönemsel acıların yaşanması bazen kaçınılmazdır. Mübadele olayına da o günün koşullarına göre bu açıdan bakılması gerektiğini düşünüyorum.

Değerli konuşmacıların da konuya tarihsel, hukuksal ve sosyolojik açılardan yeni ve ilginç bakışlar getireceklerine ve panelin başarılı geçeceğine inanıyorum.

Bu düşüncelerle hepinizi saygı ve sevgilerimle selamlıyorum.

(29 Haziran 2009 – Orhan Apaydın Konferans Salonu)